

Škofjeloški

PROSVETNI LIST

LETO I.

ŠTEV. 7

SEZONA 1952-53

GLEDALIŠČE

J. S. Lukaš - Ed. Ingriš:

TAM NA GORAH

Premiera julija 1953

Ljudska knjižnica v Škofji Loki

J. S. LUKAŠ — ED. INGRIS

TAM NA GORAH

Opereta v treh dejanjih

Režiser: Lojze Rešek

Petje naštudiral: dr. Milko Gornik

Inscenator: Franc Finžgar

Dirigent: kap. Ljubomir Miočević

Barbara Pšeničnik, najemn. »Gorske rože«	Zvezdana Zadnikova
Majda, njena hči	Francka Finžgarjeva
Ing. Milan Daneš, lastnik »Gorske rože«	Vinko Primožič
Prof. Polidor Algebra, znanstvenik	Janez Bogataj
Leopold Skrivan, profesor v pokoju	Oto Burdych
Alena, njegova hči	Poldka Stigličeva
Erhard Weiser, ravnatelj grašine	Lojze Rešek
Tonče Kozlič, natakár	Jože Audič
Francka, služkinja	Desana Doljakova
Bartolomej Naglušnik, župan	Jelo Janežič
Jecjalnik, policaj	Janko Trčna

Dogaja se v gorski vasi pred zadnjo vojno

Tehnični vodja: Jože Audič — Odrski mojster: Pavle Žakelj —
Razsvetljava: Janko Trdina — Plese naštudirala Mima Balderma-
nova, izvajajo člani Partizana — Šepetalka: Anica Trdinova —
Kostume je izdelalo podjetje »Kroj« v škofji Loki

Igra orkester JLA garnizije Škofja Loka

Premiera julija 1953

*

Vsem podjetjem, ustanovam in posameznikom, ki so kakorkoli pri-
spevali k uprizoritvi operete, se na tem mestu najlepše zahvaljujemo

Par besed o opereti

Tam na gorah, tam na gorah je lepo,
slišiš vrisk in smeh, ki doni v nebo.
Tam na gorah, tam na gorah je lepo,
vedno radostno je oko.
Ko zadene te nesreča,
zapusti te tvoja sreča, samo
tam na gorah, tam na gorah je lepo,
nikdar žalostno ni oko.

Tako poje uvodna pesem naše operete in nas povede pred gostilno pri »Gorski rožki«. V odsotnosti lastnika Milana Daneša upravlja gostilno najemnica Barbara s svojo hčerko Majdo, ki pa je zaradi dolgov prišla v popolno odvisnost od bližnje graščine in njenega upravitelja.

Milan Daneš, ki je medtem postal inženir, se vrne domov, kajti sreče ni drugod, najdeš je težko, a kadar najdeš jo, nevarna tebi je zelo. Domačt krov samo srečo le ti da, vrne mir srca.

Vendar mu sreča ni naklonjena. Majdo, s katero se ljubita, zasnubi ravnatelj graščine, ki je za ceno poroke pripravljen brisati vse dolgove. Ker Majda ljubi svojo mater Barbaro in jo hoče rešiti gospodarskega poloma, se s težkim srcem odloči za poroko z ravnateljem. Ko Barbara vidi to veliko žrtev, pove Majdi, da ona ni njena pravi mati, temveč samo rednica.

Vse je že pripravljeno za poroko, ko pride od sočšča sporočilo, da so odprli oporoko zadnjega lastnika graščine, ki je vse svoje imetje zapustil Majdi, svoji pravi hčerki. Zopet je posijalo sonce v življenje Milana in Majde, ki se sedaj lahko poročita, saj

je poroka dar najlepši
kar nam svet je dal,
kadar nam v srce
včihnil je ljubav.
Je poroka vez najlepša
vsak si jo želi,
saj s poroko le
srečo doživi.

To bi bilo v glavnem obriski zgodbe, okrog katere je avtor narisal še celo vrsto oseb. Tako je vedno veselemu in dovtipnemu natakarju Tončku namenil vlogo razkrinkati in prekrizati načrte ravnatelja

graščine. Pri tem pa se nestrčno zaplete v ljubezensko razmerje z ravihano služkinjo Francko, na katero zaman misli tudi policaj Jecjalnik.

Mladji in nerodni profesor Polidor Algebra pride raziskovat obmejne gore in običaje. Pri tem mu pomaga Alena, hčerka profesorja Skrivama. Rezultat teh raziskovanj je nežna, nekoliko pesniško zasanjana ljubezen obeh mladih src, ki jo le deloma in za kratek čas zasenči nevolja Aleninega očeta nad bodočim zetom.

Nikakor pa seveda v tem kompleksu različnih tipov ne moremo pogrésiti vaškega župana, dobrodušnega in gluhega Bartolomeja, ki — kakor sam pravi — ne sliši, če ne pije.

Ko smo se nekako pred tremi meseci odločili, da za zaključek letošnje sezone postavimo na oder to opereto, si skoraj nismo predstavljali vseh težav, ki so se pozneje porajale druga za drugo. Vendar pa smo s požrtovanjem in s sodelovanjem našemu odru najbolj predanih ljudi vsaj delno, če ne že popolnoma uspeli.

Branko B. Č. Č.

Oto Burdych se poslavlja

Igralec Oto Burdych se poslavlja od gledališkega odra...

Ta vest, čeprav smo jo z bojznijo pričakovali že vso zadnjo sezono, je vse škofjeloške gledališke sodelavce, kljub nekakšni polpripravljenosti, zadela iznenada in tekzo. Magister Burdych se je tako tesno in globoko vrasel v našo amatersko družino, da si preprosto sploh ne moremo predstavljati, kako je mogoča ločitev odrskega delavca, kateremu je bilo to delo vedno del njega samega, od gledaliških desk, od njegovih starejših in mlajših sodelavcev, ki jim je bil vedno dober tovariš in izkušen svetovalec, in od številnih gledalcev, katerim se je priljubil s tolikimi uspelimi kreacijami najrazličnejših in številnih vlog. Burdychov odhod z odra pa je prav slučajno povezan z nekim njegovim življenjskim jubilejem. Letos teče 50. leto, odkar je prvič stopil pred kulise in se, kot pravimo, »zastrepil« z gledališko šminko, letos pa se dopolnjuje tudi 30-letnica njegovega nepretrganega odrskega dela, ki šteje okrog 200 nastopov.

Oto Burdych spada med ljudi preteklega stoletja. Rojen je bil l. 1895 v Metliki na Belokranjskem, toda že po nekaj mesecih je prišel s starši v Loko in se je vedno priznaval za trdnega Ločana. Oče je v Loki kupil lekarno in mladi Oto je tu obiskoval prve šolske razrede, dokler ni odšel v Ljubljano na realno šolanje mu je prekinila prva svetovna vojna, ki mu je vzela štiri leta mladosti in ga preizkušala po italijanskih in ruskih frontah. Po vojni je diplomiral na farmaciji v Zagrebu. Nekaj mesecev je služboval v Kamniku, kjer je spoznal tudi svojo življenjsko družico, nato pa je prijel za delo v očetovi lekarni v Loki in jo kljub starosti vodi še danes.

Vrvenje škofjeloškega prosvetnega dela ga je že v zgodnji mladosti potegnilo v svoj vrtinec. Že oče je bil agilen član loške Narodne čitalnice in njegov sin mu je kerno sledil že v 3. razredu ljudske šole, ko je l. 1903 na starem odru na Spodnjem trgu prvič stopil pred publiko kot Balček v Govekarjevem »Desetem bratu«. Gimnazijska leta so ga sicer začasno ločila

Prizor iz 1. dejanja letošnje uprizoritve Golarjeve »Vdove Rošlinke«. Od leve proti desni: Tinče (Rafko Kovač), Rošlinka (Rozi Carmanova) in Balantač (Janko Trdina). (Foto Jože Oblak)

od domačega prosvetnega dela, toda že kot šesto in sedmošolec je pričel s ponovnim aktivnim delom v čitalnici. Še danes se spominja igre »Morilec«, pri kateri sta s kolegom Maževcem poskrbela za tisti čas nenavadne scenske efekte. Vojna in visokošolski študij sta ga spet ločila od doma. Toda tudi v Zagrebu mu igralska strast ni dala miru, da ne bi nastopil v akademski igralski družini in z njo med drugim gostoval tudi v Brežicah.

Pravi amaterski igralski krst pa je Burdych doživel v času nekajmesečnega službovanja v Kamniku. Tu so, kot pravi »kaj hitro zavohali, da ima igralsko žilico v sebi« in nastopil je prvič kot Vičentije Petrovič v Nušičevem »Navadnem človeku«. Kamničani so ga porabili še večkrat (Pri Hrastovih, Veronika Deseniška, Divji lovec itd.) in tako je pričel tolmačiti gledalcem razne karakterne vloge, ki mu so vedno najbolj ležale. Menda je enkrat samkrat nastopil v drugačni vlogi in to kot ljubimec, pa ga je kapitalno polomil. »Zdelo se mi je preneumno«, pravi sam ob spominu na to. Po vrnitvi v Loko se je takoj vključil v delo na sokolskem odru. Delal je kot režiser, v glavnem pa kot eden najagilnejših igralcev. Dne 28. marca 1932 je slavil svoj 50. nastop v svoji najbolj priljubljeni vlogi izpred vojne kot župan Ciril Van Belle v Maeterlinckovem »Stilmondskem županu«. Petdeset nastopov pa je takrat pomenilo prav toliko različnih naštudiranih vlog, saj so vsako delo normalno igrali samo enkrat. In tako je teklo delo iz sezone v sezono do druge vojne.

Po vojni pa je kljub svojim petdesetim letom ponovno krepko stopil v sredino amaterskega odrskega dela in bil prva leta med vodilnimi loškimi prosvetnimi delavci. Nastopal je v mnogih igrah. Naj navedem samo nekatere: Deseti brat, Snubač, Na dnu, Svet brez sovraštva, Novi dom; Visoška

kronika, Planinska roža, življenje je lepo in druge. Med odigranimi vlogami mu je najbolj pri srcu Dolef iz »Desetega brata«, za svojo najboljšo predstavo pa šmatra »Visoško kroniko«, kjer je odigral vlogo Polikarpa Khalalana. Precej prostih ur in truda je posvetil tudi vzgoji mladega kadra, ko je predaval na dramskem tečaju na gimnaziji ter bil vedno rad v pomoč mladim režiserjem in igralcem. Toda za vse ure in noči, ki jih je prebil na odru, in za ves trud in znoj ob včasih prav garaškem delu mu ni bilo nikdar žal. Sam pravi, da je vedno z veseljem stopal na odrske deske, na katere ga vežejo najlepši spomini. V zadoščenju mu je bilo, če je uprizoritev uspela, hkrati pa mu je bila najljubša amaterska zabava.

Takšna je bila življenjska pot Burdycha kot gledališkega delavca. Mnogo bi bilo treba napisati še o ostalem njegovem društvenoorganizacijskem delu v Loki, toda omenim naj samo to, da je bil prvi ustanovni član škofjeloškega Muzejskega društva. Kot gledališki delavec pa naj bo vsem tistim, ki so kdajkoli delali z njim in ob njem, vsem starejšim in mlajšim, predvsem pa vsem onim, ki bodo prihajali na gledališke deske, svetel vzor amaterskega delavca. Požrtvovalnost, nesebičnost in tovarštvo so glavne zahteve za vsakega prosvetnega delavca, — so lepe vrline Burdychovega dela.

Ob njegovih jubilejih magistru Burdychu vsi Ločani iz srca čestitamo k njegovi uspešni življenjski poti in k doseženim uspehom. Ob slovesu iz naše igralske sredine pa se mu za vse, kar je storil dobrega za razvoj loškega prosvetnega dela, toplo zahvaljujemo. Želimo, da nas ne bi še popolnoma zapustil in da nam bi ob težavah, ki se bodo pojavljale, še vedno pomagal s svojimi bogatimi izkušnjami. Zažorej še enkrat: Hvala za vse ter zdravja in sreče vnaprej!

Janko Krek.

Ob koncu sezone

Stara loška resnica je takale: napraviti bi se dalo marsikaj, toda vedno ostane le eden delavec, ki vleče pretežko breme po klancu, da ga z muko ves zbit privleče do vrha, ali pa celo obtiči. Prav tako drži, da smo Ločani včasih zelo leni, »komot« po domače, po drugi stari pa čistihlepni in da radi mečemo drug drugemu polena pod noge. In včasih imaš celo občutek, da so SKUD, Partizan in gimnazija — republike zase. Mogoče boste dejali, ta trditev je preostra. Res je, da je formalni izgled: idealno sodelovanje, — vendar pa se tukaj marsikdaj kaj zatakne. Toda držimo se načela: glejmo napake skozi mikroskop in ne od daleč tako jih bomo laže spoznali in odpravili.

Predvsem bi se morali zavedati, da en garač ne more prigarati uspeha drugim in da komodnost in čistihlepnost nista lastnosti amaterjev. Kar pogledamo n. pr. naš odrski jezik. Če izvzamem »Inšpektorja na obisku«, je bil pri vseh predstavah zelo slab. Pri tem pa se spomnimo, kakšen užitek je bilo samo poslušanje »Kroga s kredo« pred tedni. Takrat je gotovo marsikdo pomislil na veliko vlogo odrske izreke pri celotni izvedbi neke predstave. Mislim, da so igralci prav potrebni kratkega tečaja iz pravorečja, ogleda »Pygmaliona« v Ljubljani in neizprosne roke režiserja.

Ni še dolgo tega, ko mi je mlad inštalater potožil: »Z nekaterimi tovariši sem nameraval preurediti električno napeljavo na odru, pa so stari raje ostali pri starem.« Prav tako je bilo nekaj omahovanja okrog operete,

menda »osebnosti«. Glasbena sekcija pa je prav zaradi osebnih konfliktov zaspala. Čas bi že bil, da bi opustili stare manire in vnašanje osebnih nespo- razumov v razne sekcije. Če bi vsi z veseljem, brez misli na osebne koristi in brez drugih predsodkov, iz čistega idealizma vsak po svojih močeh sode- lovali v kulturnem življenju, bi lahko pripravili ne samo to, kar smo videli, ampak še marsikaj več.

Vsi živimo svoje individualno notranje življenje, vendar pa smo poleg tega vezani tudi na okolje svoje družbe. Od te pa marsikaj zavisi naše razpoloženje in v veliki meri naša intimna doživetja. Kje pa se razvija loško družabno življenje? — V gostilni. Kdor pa ne mora v gostilno, čepi doma koč kura na gnezdu. Potem pa slišiš od vsepovsod: »V Loki je pa res dolgo- časno.« Da ne bi bilo tako, bi morali družabno življenje prenesti v pro- store kulturnega društva, kjer bi se vsakdo lahko izživil v glasbi, slikar- stvu itd., kolikor bi se hotel. »To je tudi sedaj«, boste rekli. Je in ni, kajti vse življenje se razviza v strogih formalnih odnosih (dejal bi skoraj birokratskih), brez stika med posameznimi sekcijami, v nekakšnem klasifi- ciranem gledanju na druge.

Kljub vsemu pa je bila sezona, ki jo zaključujemo, ena najbolj boga- tih in delavnih, če že ne najbolj razgibana! Vsako nedeljo so nas vabili lepaki v Kulturni dom. Če ne na lastne prireditve, pa vsaj na gostovanja. Toda dvorana je bila mnogokrat prazna in največja pridobitev letošnje se- zone »Prosvetni list«, se je brez koristi kopičil v omari pri blagajni. Različ- na mnenja o okusu publike so povzročila, da je bil repertoar zelo pester.

Prizor iz 2. dejanja »Vdove Rošlinke« z igralci: Franc Kovač (Rožmanov Janez), Ivanka Oblakova (Marica), Janko Trdina (Balantač), Rozi Čarmanova (Rošlinka) in Borica Lundrova (Tončka). (Foto Jože Oblak)

Pokazalo pa se je eno, posebno ob zadnjem gostovanju: kvaliteta dela in izvedbe zagotavlja polno dvorano (— mislim, da bo za par let še kar stara dobra!). Za boljše scensko in režijsko izvedbo del pa je nujna preureditev odra, posebno pa vnašanje modernih elementov v inscenacijo (zavesa, projekcije, osvetljeni in neosvetljeni prostor). Dvig odrskega stropa vsaj za en meter in pol, odstranitev sufit in ramp ter namestitvev reflektorjev in stikal na odru, ureditev stikalne plošče itd. — to bi morale biti prve naloge gledališnikov in misel vseh Ločanov, ki ljubijo oder. (S tem bi odpravili tudi tolikokrat obgodrnjane odmore, ki primerjave s filmom res ne prenesejo.)

Še par vrstic o letošnjih uprizoritvah. »Inšpektor na obisku« je bila idejno in po izvedbi najboljša letošnja premiera. Pri tehnično težki »Mariši« si imel občutek razbitosti. Posemezni igralci so izstopali iz celotnega ansambla, sicer pa je tudi zgodba že precej izrabljena in ni pritegnila. »Življenje je lepo« — problematična moderna francoska drama z nam odmaknjeno, mnogim nerazumljivo vsebino in tipično francosko konverzacijo — kljub dobri zasedbi vlog ni pritegnilo. Večji uspeh je žela »Vdova Rošlinka«, — kljub temu pa se je pokazalo, da z oživljanjem starega ne-kvalitetnega programa niti blagajni ne bomo preveč koristili. Na našem odru pogrešamo predvsem klasikov, svetovnih in domačih, ki bi bili z modernimi dramami prijetna poživitev programa in sprememba za publiko.

Uspešnega dela pa ni pokazala samo dramske, ampak tudi slikarska pa tudi glasbena sekcija (do februarja). Koncert je pokazal, da se da tudi v Loki organizirati orkester, — a žal se je razšel. Folklor, ki bi lahko pritegnila največ mladine, je menda zaspala.

Še ena stvar mi leži na srcu. Drugod je problem: kulturno življenje je domena inteligence. Pri nas tega ni. V kulturnoprosvetnem življenju sodelujejo ljudje vseh različnih slojev, toda prosvetni delavci pa samo tu in tam pokukajo v Kulturni dom (razen častnih izjem!). študenti, ki so včasih pripravili najboljše predstave, stojijo ob strani. V ozki krog pa so zaprti tudi vajenci in gimnazijci. Tako pade teža dela na starejše, ko bi vendar mladina morala vnašati vsaj sodobne poglede v naše kulturno delo.

Za prihodnje leto naj bo naša naloga: poglobimo in utrdimo to, kar smo dosegli, pritegnimo vse, da bo Kulturni dom središče našega delovanja po vsakdanjem poklicnem delu, hkrati pa središče vsega družbenega življenja in ne — gostilne.

Polde Palenc:

Ljudsko gledališče XVIII. in XIX. stoletja

(Doneski k gledališki zgodovini škofje Loke.)

Sled ljudskih komikov, ki imajo morda svoje prednike v hudičih ali pa v poglavitnih grehah iz pasijonskih iger, se vleče v škofjeloške okoliške in oddaljene vasi. To bi se dalo sklepati po aktu iz l. 1775 z dne 16. oktobra, ki ga omenja Pokorn v svojem članku o Loki ter je naveden tudi v Kosovih zapiskih. To je akt o prepovedi in izgonu postopačev, ki so se klatili po loškem gospodstvu in uganjali čarovnije. Zelo verjetno je, da so bili ti neke vrste glumači (Hans Wurst) in da je prepoved v zvezi s Sonnenfelsovim dekretom iz l. 1770. Seveda pa ti komedijanti niso dalali časti igralskega stanu (primerjaj pregovor: »Gospodinje poberite perilo, komedijanti gredo!«). Josip Mal omenja v svoji zgodovini prav v tem času hudega Kljukca, ki se je baje potikal nekje okoli Kranja in za katerega so ljudje

mislili, posebno gospoda, da je v zvezi s hudičem. Bil je krčmar, lekarnar, cigan in nazadnje zopet ranocelnik z velikim slovesom. Torej kaj lanko, da je bil tudi komedijant.

Neposreden odnev na burno dobo reformacije pa je gotovo v ljudski folklori ohranjeni ples »kapucinska«. Ples je danes že skoraj izginil, dočim se je pred zadnjo vojno še pogosto plesal na večjih kmečkih svatbah, in predpustnih balih. To je pol pantonima, pol ples. Plesali so ga navadno samo takrat, ko so bili že precej okrogli in to samo znani plesalci in komiki, največkrat godci. (Pravili so, da kdor je plesal »kapucinsko«, ni dobil pri spovedi odveze.) Plesalca, videl sem staro Kisovko in Kisovca, sta bila, ko je prišel godec gosti čudne disonance, vsak na svojem koncu sobe. Ženska je imela na glavi zavit predpasnik, kar je predstavljalo nuno, vedla se je zelo strmežljivo in pobožno, moški pa je plesal okoli nje in tjo vabil k plesu. Vendar se je tudi on od časa do časa zavedal svojega stanu, zakaj predstavljal je redovnika. Ko pa je godec zaigral polko, sta se plesalca združila in divje zaplesala. Ko je godec zopet zaigral disonance, sta šla vsaksebi in se, zavedajoč se greha, skesala in objokovala svojo strast. Vendar pa sta še pri polki ponovno našla. Ples je končal s polko v divjem diru ali pa z ločitvijo, kar je bilo odvisno pač od plesalcev in od njune iznajdljivosti. Stara Kisovka mi je pripovedovala, da sta »kapucinska« izredno dobro plesala stari Ajzner in Polenka. Pantonima tega plesa ima svoj izvor v ljudskem kolu, to se pravi v iskanju moškega in ženske, motiv nune in redovnika pa prav gotovo izvira iz reformacijske dobe. Seveda pa je duhovitost izvedbe odvisna od plesalcev.

Med leti 1774 in 1787 je bil loški glavar grof Ivan Nepomuk Edling, znani mecen prvega slovenskega dramatika Antona Tomaža Linharta (29. decembra 1789 je bila prva slovenska predstava »županove Micke« v Ljubljani). Značilni za dobo koncem 18. in v začetju 19. stoletja sta narodni pesmi, ki ju priobčuje Pokorn v že omenjenem članku o Loki: »Pesem od sedanjih novih cajtov« in »Pesem od tega razsvetljenega sveta«. Za primer navajam par kitic:

Pesem od sedanjih novih cajtov

Ta velke šole ino seminarje
v večji mestah tudi v Gradcu
boljši je jet za denarje kože past
kakor študirat v seminarje za ena prazna čast.
Kateri terpi dokler študira
bukve za mašo prebere
kade je jemu žegne vzet za mašo brat
mu zna gosposka mušketo v roke dat.
Le taga je uržoh Jožef cesar ta
Bog daj, da bi skoraj en drugi
da bi papež več v Rimu ne spal
ampak svoje zapovède ven dajal.
Greki so zdaj staroverci
Nemci bodo novoverci
na papeža nič ne drže
sami po svojih glavah uče.
Meni bo treba nehati od te reči dopovdvasti
nobene nisem falil, kdo se bo zato čezme jezil.
Ke bi želel kedo, da bi otel zvedet tega, kter je pisal leto
jest rečem temu: tinta inu pero, kaj je meni mar zato.
Prepisano tretji dan aprila 1800.

Pesem od tega razsvetljenega sveta

Čudni modrijani so prišli na svet
od vsih krajev zbrani, kdo jih oče štet
lete merjo grunte, boršhte noj pole
to je kar stri punte, rane te bole.
Joh, joh ta kraljuje, gorje tebi svet
mernik zapovduje, vse na klatre štet
Joh, joh vsak vpije, purgar, kmet, gospod
joh, joh ta nas bije, johstri tavžent sort.
še vselej premalu je blo barouk
de se blo jemalu srebro z naših rok

Martin Savnik (Tomažin), Rozi Čarmanova (Rošlinka) in Jože Pehar (Blažon) v 3. dejanju komedije »Vdova Rošlinka«. (Foto Jože Oblak)

sa se perslepili te Ajnemarije
petsto so služili ti rabinarij.

Napisano 17. junija 1791.

Obe pesmici sta znak našega prosvetljenstva, ki je bil pač težko umljiv preprostim ljudem.

S prvim prihodom Francozov leta 1797 in podržavljenjem škofove posesti l. 1803. izginejo podatki o škofjeloškem teatru. V samostanu, kjer so l. 1782 uršulinke zamenjale klarise, je gospodovala nemščina. Med zadnjo svetovno vojno se je izgubila dragocena samostanska kronika, tako da o internih šolskih predstavah nisem mogel izvedeti nič določnejšega. V samostanu se je šolala pozneje tudi gospa Marija Vera, največja slovenska gledališka igralka. Gledališče pa se je umaknilo v ljudsko tvornost. Kot odraz etičnosti so ljudem živeli v spominu razni hudi Kljukci in Dimeži, katerih se je gospoda bala, ljudstvo pa jih je skrivalo. (O tem govori Pokorn, ki navaja, da sta bila zaradi skrivačev odstavljena dva župana.) V kmečkih svatbah pa je dalje živelo folklorno gledališče, ki je vedno privabljalo dovolj gledalcev. Napeta pogajanja starešin za nevesto pred zaprtimi vrati njenega doma, našemljena prva nevesta (preoblečen moški), odkup neveste od fanjov domače vasi ob »šrangli«, itd. To so bile zabave večjih kmetov. Bajtarji pa so se v prvi vrsti veselili pusta. Marsikatera prevzetna gruntarska hči je dobila na papelnico sredo na strehi slamnatega moza, da se ji je smejala vsa vas, in pred mnogoterimi vežnimi vrati so zadnje pustne šeme na jezoo domačih in v zabavo sosedov »tolkle ploh«. Na pustni torek zvečer pa so na bališčih plesali »za debelo korenjec, ki je najbrže v moralni zvezi s »kapucinsko«.

Revolucionarno leto 1848 ne beleži nobenih gledaliških dogodkov, čeprav tudi v Loku ni šlo brez razburjenja. Mal piše v svoji zgodovini, da je zdravnik Grbec nagovoril Staroščane, naj napravijo pohod na Loko. Toda za ta revolucionarni načrt je zvedel župnik, ki je Staroščane z veliko težavo pomiril, dogodek pa je dvignil precej prahu. Leta 1862 pa je bila med prvimi na Gorenjskem ustanovljena loška čitalnica. S tem se začne novo obdobje škofjeloške meščanske gledališke dejavnosti.

Naše delo

Slikarji so razstavili . . .

V likovni sekciji zbrani loški umetniki-amaterji te vrste, so izpolnili svojo obljubo. Štirinajst junijskih dni je imelo loško občinstvo priložnost ogledovati si rezultate prizadevanja nekaterih posameznikov in uspehe tečaja za mlade slikarje začetnike, obenem pa tudi efekte šolskega risarskega pouka.

Škofjeloški okraj je daroval razvoju slovenske upodabljajoče umetnosti oboje, kar ji je možno dati. Svojo čudovito slikovito pokrajino in celo vrsto umetnikov-slikarjev. Spomnimo se samo mojstra 16. stoletja Jerneja iz Loke, odličnega slikarja realista Ivana Franketa, pa genialne družine Šubicev od podobarjev Pavleta, Stefana in Janeza preko vrhov slovenskega slikarstva bratov Janeza in Jurija do v sedanjsi snujočega Iveta, priznanega umetniškega pedagoga Antona Ažbeta, poeta slovenske zemlje Ivana Groharja ter slikarjev Žmitka, Birolle, Koširja in Miheličev. Bili so in bodo ponos svojemu domačemu okraju in vzor vsem, ki bodo skušali stopiti na pot umetniškega ustvarjanja. Poleg njih pa nam je domača zemlja dala vrsto ljudskih samorastlih talentov od slikarjev na steklo do razstavljalcev, o katerih gre beseda.

Razstava, ki je našla prostore v gimnaziji, je bila razdeljena v tri skupine. Vsak v svojem prostoru sta razvrstila svoje slike oba najboljša loška slikarja Pavle Bozovičar in Karel Plestenjak, v skupnem prostoru so razstavili udeleženci slikarskega tečaja, ki ga je preko leta vodil tov. Bozovičar, tretjo skupino pa so predstavljale

najboljše risbe gimnazijskih dijakov. O teh zadnjih ne bi govoril, pač pa o ostalih (žal, samo kot laik).

Pavle Bozovičar je razstavil vrsto slik v olju in pastelu ter zbirko skic in študij s svinčnikom. Vsebinsko obsegajo tihožitja, pokrajinske motive in portret. Njegova roka izkazuje poteze slikarja, čigar čopič je šel skozi poklicno šolo in si iskal vzore predvsem v klasični umetnosti realistov. Poglej katerokoli sliko, vse je resnično. Človek bi kar vgriznil ona jabolka s tihožitja, ki se vsa polna ponujajo! In spomnimo se njegovih češenj! Prav taki so tudi pokrajinski motivi. Mirni, tihi, dostojanstveni, — realni, kot je realen svet, ki ga zremo pred seboj. Bozovičar odlično obvlada snov svojih motivov, ki mu toplo leži pri srcu. Toda prav zato, ker je ves njen, jo oblikuje s prizadevnostjo, ki izraža skrb, (mogoče celo trpljenje), da njegovo oboževanje ne bi oskrunilo niti najmanjšega delca naravne lepote. Spretna roka je izvedla detajle s spokojno vodo, vsepovsod pa čuti oko oni topli odnos ljubezni, pa naj bodo to zamolkli večerni ali prebujajoči se jutranji motivi. Dovršen do zadnje natančnosti pa je poduhovljeni portret, ki zgovorno prča o mojstrovih sposobnosti.

Popolnoma, da, skoraj popolnoma drugačen je Karel Plestenjak. Tudi on je razstavil pasteles in olja, tihožitja, pokrajino in portret. Toda kakšna razlika od njegovega kolege! Tu vse živi, vse se giblje, kipi. To ni ona mirna dostojanstvenost, ki se ji človek boji približati. Človekovo razpoloženje in hutenje je seglo v sredino motiva

in se z njim poigralo, ga prepajilo s svojimi čustvi, — toda preko neke meje pravilnega slikarjevega odnosa do predmeta njegovega obdelovanja ni seglo. To je impresionizem, ki mu je pridejanega tu in tam že nekaj ekspresionizma. Ob njem se je Plestenjak samoniklo umetniško šolal, rasel in zorel, od njega je dobil osnovni ton svojega upodabljanja: liriko (Grohar) in včasih skoraj predržno barvno in kompozicijsko razgibanost (Jakopič). Posamezni detajli kar silijo nekam ven iz lesenega okvira in — saj pri njemu še tihožjtje ni tiho! Portret pa ni njegovo delovno polje.

Oba, Plestenjak in Bozovičar, sta bila deležna že ocene strokovnjaka. Lani ob razstavi na kranjskem festivalu je umetnostni zgodovinar dr. S. Mikuž zapisal o njima tole: »... Mem škofjeločani bi omenil dva slikarja: Plestenjaka in Bozovičarja. Plestenjak je v svetu pastelnega slikarstva našel smisel za mero in težo, kar je pravzaprav za ljubitelja velika sposobnost. Manjka mu trdna zgradba podob in ona skrajna doslednost slikarja: zakaj sem naslikal nebo tako, njive tako, gozd itd. Lirika in pesništvo sta pri takem poslu slaba zaveznika. Bozovičar je krepak realist. Njegova tihožjtja niso kar tako. Je to trdna oblika, solidno slikarsko znanje, kar recimo, da je bil na delu dober slikar...« (LdP 7. jun. 1952.)

še nekaj kratkega o tečajnikih. Kaže, da delo ni bilo zastojno in da so učitelji kot učenci lahko z rezultatom tečaja zadovoljni. Ni bila sicer odkrita Amerika, toda eno je bilo dokazano. V ljudeh, v mladini bedi čut za zdravo lepoto, ki se ob pravilnem in skrbnem negovanju lahko razvije v dišeči cvet. Najdalje je prišel na svoji ama-

terski poti Katič s svojimi svinčniki, Logonder se bo še razvil, ker ima voljo in pravičen prijem (razstavil je celo kipe), Benedik je marljiv začetnik, ki kaže čut za iskanje pravih oblik, Janezu Plestenjaku pa so dobre poteze v rodu. Poleg njih so pokazali rezultate svojega truda še nekateri drugi tečajniki, ki so večinoma mladi gimnazijci.

Rečem samo še to: najnežnejša veja loškega kulturnoprosvetnega dela je na svoje delo in uspehe lahko ponosna.

B.

*

*Več pozornosti knjižnici!..**

Stara navada je, da se o najboljšem delavcu najmanj govori. Na prosvetnem polju je tako s knjižnicami. Vsakdo sicer priznava, da so osnovne celice izvenšolskega ljudskega samozobraževanja in da žanjejo na tem področju izmed vseh panog kulturnoprosvetnega dela najboljše rezultate, toda — o knjižnicah se na splošno malo govori. Nekaj več besed okrog knjižničarske problematike je padlo zadnji čas v debati o zakonu za ljudske knjižnice. Zato je prav, da tudi o loški knjižnici rečemo par besed.

Vprašajte knjižničarja, kako se razvija njegovo delo, pa bo skoraj vedno odgovoril: »Nič posebnega. Vse je normalno.« — Že prav, toda človeka zanima, kakšno je to »normalno« stanje, — saj pomeni »normalno« tudi lahko slabo, zanič. Poglejmo zato redna statistična poročila in se prepričajmo.

Pregled poslovanja loške knjižnice nam za leto 1952 kaže takole sliko. Inventarizirani knjižni fond

je ob koncu leta dosegel 4.582 različnih knjig, od tega tekem leta 561 novonabavljenih. Število vpisanih članov se je povečalo za 187 in doseglo številko 1.144. Z drugimi besedami povedano, se je knjižni fond vsak mesec povečal za 46 knjig (nekaj z nakupom, ostalo pa z darovi) in da je vsak peti prebivalec loške mestne občine vpisan v imenik izposojevalcev. Knjižnico je obiskalo 6.625 ljudi in če postavimo, da je od skupnega števila vpisanih članov okoli 400 rednih bralcev, si je vsakdo izmed njih šestnajstkrat menjal knjige. Zanimiv je pogled v socialni sestav obiskovalcev: delavcev 2.340, kmetov 140, nameščencev 1.420, šolske mladine 2.688 in ostalih 37. Po starosti za malenkost odrasli odtehtajo mladino (3.486 proti 3.139), po spolu pa je več žensk kot moških (3.802 proti 2.823). Toda resnično število vseh bralcev je še dosti višje, saj preberejo knjige, ki si jih nekdo izposodi, vsaj še trije nevpisani družinski člani ali znanci. Po takem računu je bralo knjige iz loške ljudske knjižnice okrog 20.000 ljudi.

V letu 1952 so si obiskovalci izposodili 16.918 del in sicer: 130 političnih, 463 poučnih, 11.879 leposlovnih, 3.812 mladinskih in 634 nemških in srbohrvaških. Številke nam pokažejo, da je bila celotna knjižna zaloga izposojena 3,7-krat. Če pa upoštevamo realni faktor 3, je bilo prebranih okrog 50.000 del ali 10-krat ves knjižni fond. Najbolj množični obisk izkazujejo zimski meseci (dec., jan., febr., marec) in je bil največji dnevni povprečni obisk dosežen februarja s 37 obiskovalci. Najmanjši obisk pa je bil zabeležen takoj v sledečih pomladanskih mesecih (maj, junij, julij) z najnižjim dnevnim

povprečjem 33 ljudi. Če vzamemo povprečje za vse leto, obišče knjižnico dnevno 35 izposojevalcev. Zelo zadovoljiv pa je končni rezultat, ki ga lahko potegnemo iz vseh navedenih statističnih podatkov: vsakega prebivalca MOLO škofja Loka postreže knjižnica 3,2-krat na leto, ki prečita v tem času 8,2 knjig!

Tako je »normalno« stanje loške knjižnice, ki dokazuje njen nezadržan napredek iz leta v leto. Takšnega dela in uspehov je lahko vsakdo od srca vesel. Temu »dobremu normalnemu« stanju pa je treba dodati še nevsahljivo »normalno« požrtvovalnost knjižničarja Matije Trepšeta in njegovih sodelavcev Staneta široka, Janka Bernika in drugih, ki se vzpenja vzporedno z rastjo knjižnice.

Poleg gornjega pa obstoja še neka »slaba normalnost«. To je večni in grozeči materialni problem. Ni finančnih sredstev niti za normalni nakup novih knjig, kaj šele za njihovo popravilo. Tisto malo, kolikor vrže izposojevalnina, je komaj dovolj za upravne in administrativne stroške, medtem ko je dopolnjevanje knjižnega fonda že nezadostno, niti pomisliti pa ni mogoče na vsaj skromen honorar požrtvovalnim knjižničarjem, saj opravljajo v svojem prostem času delo, ki po svojem obsegu zahteva že popolnega človeka. Znesek, ki ga je doslej občina odobrila knjižnici, je sicer zelo dobrodošel, toda premajhen. Skrajna nujnost je, da se z zakonom uredi tudi ta del knjižničarske problematike, saj knjižnice s svojim delom jasno dokazujejo, da jim mora ljudska oblast posvetiti večjo pozornost. Niso dovolj samo prazne besede, čas je, da tudi tukaj že enkrat pridemo do dejanj!

B.

Delovni kolektiv
lesnega industrijskega
podjetja

JELOVICA

želi **SKUD-u „Tone Šifrer“**

v Škofji Loki

čim več uspeha
pri njegovem kulturnem
delu

Obiščite

MESTNO GOSTINSTVO

Restavracija in gostilne:

„Krona“
„Pepelnjak“
„Prajerca“
„Pri kolodvoru“
„Pri lovcu“
„Pri Tonetu“

*Priporočamo izvrstna vina in dobro
domačo kuhinjo*

Potrošnikom priporoča svoje izdelke

MESTNO PODJETJE

„TESTENINE“

Prepričajte se o kvaliteti naših
izdelkov in postanite naš stalni
odjemalec!

Izdelujemo prešite odeje iz
svilenega brokata, atlasa,
serža in klota vseh barv.
Sprejemamo naročila po
meri za vse velikosti od
otroških do dvojnih odej.
Prevzemamo tudi usluž-
nostna dela iz naročniko-
vega blaga

Državno gospodarsko podjetje

„ODEJA“, Škofja Loka

**Prepričajte se o kvaliteti
naših izdelkov in postanite
naš stalni odjemalec!**

Cene konkurenčne!

Bogata izbira!